

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ДОСВІД ОСОБИСТОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТА.

Вирішення питання вдосконалення взаємозв'язків між психологічною наукою і виробництвом (у широкому розумінні цього слова) з метою реалізації сучасних наукових досягнень у практиці є однією з найактуальніших сьогодні проблем. Адже примінення теоретичних положень на практиці, як і навпаки, спроби теоретичного обґрунтування емпіричних знахідок, дуже часто стикаються з величезними труднощами саме із-за різниці у методологічних підходах до вирішення проблеми. Ще одним важливим фактором, що спричиняє названі труднощі, є ставлення "теоретиків" до "практиків" і навпаки. "Ставлення академічної психології (науки) до прикладної досі залишається напівпрезирливим, як до напівточної науки." /2;387/ Це зауваження, яке Л.С. Виготський висловив ще у 1927 році, залишається актуальним, на нашу думку, і зараз. Але з іншого боку (з боку практиків) ставлення також характеризується критичністю, м'яко кажучи. Виробничники стверджують, що знання, якими може озброїти їх академічна наука - знання не про те, що необхідно у повсякденній роботі (вони "відірвані від практики").

Таким чином, зіткнення наукових побудов (узагальнених і теоретичних) з величезним життєвим досвідом (конкретним і практичним) є неодмінним атрибутом існування сьогоднішньої науки. Але завдання сучасного моменту, на нашу думку, полягає у конвергенції (зближенні) цих підходів до різноманітніших проблем. І однією з областей, де найбільш вдало поєднуються і теоретичні, і практичні знання, є питання підготовки спеціаліста. Адже саме людина є інтегруючою між теорією і практикою, в її досвіді вони об'єднуються в єдине ціле.

Перш за все необхідно визначити, що включає в себе поняття "спеціаліст". В "Словнику російської мови" С.І.Ожегова цей термін визначається як "робітник в області якої-небудь певної спеціальності." /4;493/ В сучасній мовній практиці воно набуло більш широкого значення. Ми розуміємо його як синонім слова "професіонал" - майстер свого діла, людина, яка має великий об'єм знань, умінь, досвідчена людина з точки зору професіональних характеристик. Саме виходячи з такого визначення поняття "спеціаліст" (людина, яка знає досконало якусь справу; представник якоїсь спеціальності (наукової, художньої, технічної і т.п.); людина, що професійно займається тим чи іншим видом праці /6;655/), ми і будемо будувати свою подальшу роботу.

Професійна діяльність - складний об'єкт, що має багато ознак і є системою. До цієї системи включаються сама цілеспрямована діяльність (або праця), її предмет, знаряддя і умови. Всі вони мають певні властивості, наприклад, характер професійних дій: просторові, часові, інформаційні і операційні характеристики знаряддя праці; санітарно-гігієнічні, соціально-психологічні і морально-правові характеристики умов праці, які зафіксовані у різноманітній документації тощо.

Інтегруючим компонентом цієї системи, який забезпечує її життєдіяльність, є суб'єкт праці, тобто людина. Вона здійснює взаємодію всіх компонентів системи

з урахуванням різноманітності властивостей, що відображають специфіку праці. У людини, яка виконує професійну діяльність, можна виділити певні властивості: особистісні, психологічні, фізіологічні, анатомічні, індивідуально-типологічні тощо,

Природньо, що нас професійно цікавлять саме психологічні аспекти вивчення професійної діяльності. Література з цієї теми (Конопкін О.А., Климов Є.О., Крилов А.А. та інші) свідчить, що на сучасному етапі ми не маємо цілісної системи психологічного аналізу професійного зростання взагалі і чіткої організації підготовки спеціаліста зокрема. Вирішення цієї проблеми є сьогодні одним з найактуальніших завдань психологічної науки.

При вивченні питання підготовки спеціаліста пізнання предмета, знярядь і умов праці є лише необхідним об'єктивним орієнтиром, який дозволяє зрозуміти сутність суб'єкта праці як особистості і професіонала. Суб'єктивне відображення об'єктивної дійсності завжди індивідуально, тому " психологію цікавить перш за все діяльність індивіда, індивідуальна діяльність." /3;202/ Зазначимо, що сучасну психологію, швидше за все, цікавить особистість і процес утворення, "побудови" індивідуальної структури.

Говорячи про підготовку спеціаліста, ми маємо на увазі формування певних якостей особистості, які в майбутньому забезпечать успішність тієї чи іншої професійної діяльності. Воно обумовлено єдністю мотиваційних, когнитивних, оперативних і афективних компонентів діяльності людини, а також її соціальними установками, професійною направленістю і здібностями, підготовленістю (мається на увазі комплекс знань, умінь і навичок) та індивідуально-типологічними особливостями. Ми додатково включаємо до цього переліку індивідуальний досвід особистості як інтегруючий момент цієї психологічної системи.

Зупинимося на цьому питанні докладніше, тому що, як нам здається, всі вищевказані складові частини вивчення і формування професійної діяльності знаходять своє відображення у цьому понятті. До того ж, саме воно лежить у центрі наших наукових інтересів.

Але перш за все необхідно визначити, що ж таке індивідуальний досвід. Цей термін широко використовується як у повсякденному житті, так і у науковій літературі. Ми зустрічаємо його у роботах прагматистів та представників різних шкіл функціональної психології. До нього звертались екзистенціалісти і автори, які об'єднуються під "прапором" гуманістичної психології. Для популярних сьогодні нейролінгвістичного програмування та трансперсональної психології це поняття є одним з базових. Згадується досвід і в етнопсихології, і у різних областях інженерної психології, і у психолінгвістиці тощо. Тобто, майже всі напрямки, школи і галузі сучасної психології включають його у свій словник. Поняття "досвід" стало настільки буденним, що, використовуючи його у своїх роботах, автори часто не пояснюють, що вони розуміють під цим словом. Це викликає труднощі в окресленні рамок досвіду.

Що ж мають на увазі психологи, коли говорять про індивідуальний досвід особистості ?

Найбільш загальне визначення індивідуального досвіду знаходимо ми у К.Роджерса: "... все, що відбувається всередині організму в кожний даний момент. Сюди входять як неусвідомлювані індивідом події, так і феномени, що представлені у свідомості. До поняття досвіду відноситься вплив пам'яті і минулого досвіду по мірі їх актуалізації в даний момент." /5;223/ Таким чином, поняття "досвід" Роджерс ототожнює з психікою взагалі. Нам здається, що такий розгляд проблеми практично неможливий, але він визначає основні напрямки, в яких слід рухатись при вивченні питання.

Якщо говорити про структуру Такого утворення, як досвід, слід відмітити його багатоплановість і складність. Воробйова Л.С. та Снегір'ова Т.В. /1/ пропонують використовувати для аналізу структури індивідуального досвіду події (причому лише події в екзистенціальному смислі). На жаль, вони не приводять критерії розрізнення подій. Нам же здається, що кожна життєва ситуація, в якій перебував суб'єкт, стає складовою частиною його досвіду (незалежно від затрачених ним зусиль, уважності і зосередженості на цій ситуації). Тобто, якщо звернутися до проблеми підготовки спеціаліста і її зв'язку з індивідуальним досвідом, то ми можемо сказати, що головне у цьому процесі - включення майбутнього професіонала у ряд подій, які мають безпосередній зв'язок зі спеціальністю. Такими подіями можуть стати і лекція, що висвітлює теоретичні положення даної професійної діяльності, і практичне заняття, яке формує певні навички, вміння, і відвідання виробничої ділянки, де з'являється можливість порівняти те, що є у свідомості, з навколишньою реальністю, і, власне, практика, яка дозволяє інтегрувати знання, навички і уміння і спробувати реалізувати їх в плані дій. Це лише традиційні варіанти, але і вони стають складовою частиною досвіду людини і, таким чином, є внеском у підготовку спеціаліста.

Крім того, слід відмітити, що наш досвід не вичерпується лише тими подіями, які ми безпосередньо переживаємо. До нього входить і культурний, соціальний досвід, присвоєний суб'єктом. Тобто, формуючи систему знань, умінь і навичок, а також мотиваційні і афективні компоненти даної діяльності, ми не "винаходимо велосипед" кожного разу, а використовуємо досягнення попередніх поколінь. З практичної точки зору хочеться згадати літературу зі спеціальності, яку студент має змогу читати, а також зустрічі із спеціалістами галузі.

Хочеться підкреслити, що найбільшу ефективність викликає комплексне використання всіх вище названих форм, так як воно спирається на всі складові частини індивідуального досвіду людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьева Л.С., Снегирева Т.В. Психологический опыт личности к обоснованию подхода. //Вопросы психологии,1992 - N2 - С. 5-12.
2. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса. // Полное собрание сочинений. - М., 1982. – Т 1- С. 201-437.
3. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. -М, 1984. – 264 с.
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка. - М, 1964.

5. Роджерс К. К науке о личности. // История зарубежной психологии: тексты: -М, 1986, с.221-226.
6. Словарь иностранных слов: -М, 1987.